

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА:
СУЧАСНИЙ ФОРМАТ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ
ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

20 листопада 2025 року

*Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
Наукова бібліотека*

Миколаїв–НУК–2025

ОРГАНІЗАТОРИ:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Наукова бібліотека

**Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.
Претензії до організаторів не приймаються.**

Відповідальний за випуск Т. М. Костирко

Університетська бібліотека: сучасний формат освітньо-наукової діяльності в період глобальних викликів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20 листоп. 2025 р. – Миколаїв : НУК, 2025.

До збірки матеріалів конференції увійшли доповіді та виступи з нагальних питань діяльності бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО), а саме: функціонування університетських бібліотек в умовах війни; розвиток теорії інтелекту в сучасних умовах обробки великих даних; зарубіжні практики впровадження управління дослідними даними в університетських бібліотеках; роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності; використання управлінського потенціалу в бібліотеці для забезпечення освітнього і наукового процесів ЗВО під час війни; роль університетської бібліотеки у впровадженні інструментів штучного інтелекту (ШІ) в освітній і науковій діяльності з дотриманням принципів академічної доброчесності; формування політики використання ШІ в освітньому процесі; форми співпраці музеїв і бібліотек ЗВО.

УДК 027.7

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

© Наукова бібліотека Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова, 2025

З М І С Т

БЄЛОДЄД О. В. Наукові пріоритети в роботі Наукової бібліотеки університету	5
БІЛОНОЖКО К. С. Університетська бібліотека, академічна доброчесність і штучний інтелект: формування політики використання ШІ в освітньому процесі	11
ДМИТРИЧЕВА В. І. Роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності громадян	14
КАРТУЗОВ К. М. Використання цифрових ресурсів державних архівів у викладанні гуманітарних дисциплін на прикладі фонду «Канцелярія Миколаївського військового губернатора»	19
КИРИЧОК І. В., БАБАК Т. О., КРАСЮКОВА О. О. Університетська бібліотека як простір психосоціальної підтримки: зарубіжний та вітчизняний досвід	24
КОСТИРКО Т. М. Трансформація університетської бібліотеки: досвід минулого та виклики майбутнього	40
КУЛИК Є. В. Інституційна модель відкритої науки: політики, сервіси та впровадження .	47
КУЗНЕЦОВА І. В. Бібліотечна діяльність крізь призму соціокультурних змін	53
МАТВІЄНКО О. Б. Використання мовних моделей штучного інтелекту в роботі університетської бібліотеки	63
МОЛЧАНОВА С. А.,	66
МАЦЕЙ О. О. Інклюзивність і життєстійкість: важливі орієнтири університетських бібліотек	67
СІМОНЕНКО Н. Є. Популяризація науки засобами бібліотеки закладу вищої освіти	73
СТЕЦЕНКО Н. С. Університетська бібліотека – скарбниця знань і простір еколого-правового просвітництва	78
ТЕЛЬПИШ О. А. Роль Наукової бібліотеки університету в реалізації завдань патріотичного виховання молоді (з досвіду роботи)	84
ХАЄЦЬКИЙ О. П. Бібліотеки та музеї закладів вищої освіти: форми співпраці	93
ЦОКАЛО О. О., ТКАЧЕНКО Д. В. Роль бібліотеки МНАУ у впровадженні інструментів штучного інтелекту в освітній і науковій діяльності з дотриманням принципів академічної доброчесності	99
ШАМРАЙ-ЯБЛОНСЬКА Н. А. Слово як зброя: книги про війну та суспільна потреба бібліотек говорити про них	109
ШАРОНОВА Н. В., ВОРЖЕВІТІНА А. І. Розвиток теорії інтелекту в сучасних умовах обробки великих даних	114
ШЕМАЄВ О. О. Фонди університетських бібліотек як елемент формування та збереження документальної спадщини промоції здоров'я в Україні	118
ШЕМАЄВА Г. В. Зарубіжні практики впровадження RDM в університетських бібліотеках	124

2. Янавічене Д. Бібліотерапія: теорія і практика в литовських бібліотеках / Д. Янавічене // Бібліотечна планета. – 2024. – №1. – С. 22–24.

INCLUSIVITY AND SUSTAINABILITY: IMPORTANT GUIDELINES FOR UNIVERSITY LIBRARIES

Abstract. *The article examines the strategic directions for the development of a university library, based on the implementation of inclusivity principles and the formation of resilience within the academic community. Special attention is paid to the experience of the Scientific Library of Khmelnytskyi National University in the field of supporting the mental health of higher education students. An example of the library's project activities is provided, aimed at creating an inclusive creative space to support students from vulnerable groups, particularly those who have been mentally or physically affected by the war.*

Keywords: *inclusivity, resilience, accessibility, mental health, vulnerable groups, psychological support, cultural and artistic inclusive project, Scientific Library of Khmelnytskyi National University.*

УДК 027.7:001.9

Сімоненко Н. Є.,
завідувачка відділу обслуговування,
Наукова бібліотека,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
просп. Героїв України, 9,
м. Миколаїв, Україна,
natalia.symonenko@nuos.edu.ua

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НАУКИ ЗАСОБАМИ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. *В статті розглядаються засоби, які використовують бібліотеки закладів вищої освіти з метою популяризації науки. Акцентується увага на засобах та формах популяризації науки, які притаманні відділам обслуговування, на прикладі роботи відділу обслуговування користувачів Наукової бібліотеки у Машинобудівному навчально-науковому інституті Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.*

Ключові слова: *популяризація науки, бібліотека закладу вищої освіти, Машинобудівний навчально-науковий інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.*

Потреба в популяризації науки виникла у XVII столітті, коли вирувала перша науково-технічна революція. Активно розвивається книгодрукування, мовою спілкування у Європі є французька, у Франції починає з'являтися науково-популярна література, яка

швидко поширюється на всю Європу. У XIX сторіччі до процесу популяризації науки підключаються й бібліотеки.

В Україні систематичною діяльністю із поширення наукових знань займалося громадсько-освітнє товариство «Просвіта», засноване у 1868 р. у Львові. При осередках «Просвіти» створювалися читальні, бібліотеки, які поширювали друковану продукцію, зокрема наукового та науково-популярного змісту. Проіснувало товариство на теренах сучасної Західної України до 1939 р.

У радянські часи велика роль у популяризації науки відводилася бібліотекам, але у той час ці процеси мали назву «пропаганди» читання, літератури, наукових знань.

Після здобуття незалежності популяризація науки в Україні спочатку була тісно пов'язана з російським контентом, однак поступово українські популяризатори науки почали переорієнтовуватися на західні зразки. Розвиток національного інтернет-простору сприяв створенню та поширенню власного українського науково-популярного контенту. У сучасному світі потреба у популяризації наукових та технічних знань постійно зростає.

Бібліотеки продовжують відігравати одну з головних ролей у популяризації науки, більше того, для наукових бібліотек та бібліотек закладів вищої освіти, популяризація науки є одним з основних завдань їх діяльності.

Аналізуючі різні джерела, поняття «популяризація науки» можна узагальнити як процес розповсюдження наукових знань у формі, доступній для широкого кола людей, що не обов'язково є фахівцями у відповідній галузі.

Однак, для бібліотеки закладу вищої освіти цей загальновизнаний термін треба сформулювати наступним чином. Популяризація науки у бібліотечній практиці – це сукупність заходів, направлених на підвищення престижу науки, зокрема, університетської, популяризацію досягнень окремих вчених та формування позитивного іміджу науковця.

Бібліотека закладу вищої освіти виступає посередником між наукою і суспільством, а саме науковцями, студентами та широкою громадськістю. Вона забезпечує доступ до актуальної наукової інформації, сприяє поширенню результатів наукових досліджень, а також формує у користувачів навички інформаційної культури. Використовуючи різноманітні форми та засоби бібліотека сприяє розвитку наукового потенціалу закладу та підвищенню його авторитету.

У сучасних умовах цифровізації та інформатизації суспільства майже на будь-який запит можна знайти подкаст, Youtube-проект, статтю у Вікіпедії, допис у Телеграмі або Фейсбукі,

у яких у спрощеній формі можна отримати наукову інформацію, зрозумілу навіть для нефахівців. Однак, дуже часто важко відрізнити псевдонаукові, а то й відверто шарлатанські ресурси від тих, що справді базуються на наукових дослідженнях. Саме задля розвитку навичок критичного мислення, пошуку, оцінювання та використання наукової інформації бібліотеки закладів вищої освіти проводять тренінги з академічної доброчесності, роботи з науковими джерелами, цитування тощо.

Для поширення та популяризації наукової інформації бібліотеки закладів вищої освіти застосовують як традиційні, так і сучасні, інтерактивні форми і засоби інформаційно-бібліотечного обслуговування.

По-перше, дуже важливу роль у цих процесах відіграють електронні ресурси бібліотек (інституційні репозитарії, електронні бібліотеки, цифрові колекції та наукові бази даних), які забезпечують відкритий доступ до результатів наукових досліджень і сприяють розвитку концепції відкритої науки (*Open Science*).

Свою частку до популяризації науки вносять інформаційні видання бібліотеки, а саме біобібліографічні покажчики, інформаційні бюлетені, дайджести наукових новин, що висвітлюють науковий доробок університету.

Ну і звісно ж, основні засоби та форми популяризації науки, які використовують саме відділи обслуговування користувачів – це культурно-просвітницька робота та, в деякій мірі, довідково-інформаційне обслуговування.

Саме на цьому хотілося б зупинитися більш докладно, на прикладі роботи відділу обслуговування користувачів у Машинобудівному навчально-науковому інституті НУК, бо саме висвітлення та популяризація наукових та науково-технічних досягнень вчених інституту є основною метою різноманітних комплексних заходів, виставкової діяльності, бібліографічних оглядів тощо.

При підготовці усіх заходів з популяризації науки співробітники відділу намагаються максимально розкрити обрану тематику та залучити різні категорії користувачів до участі у заході: від студентів-першокурсників до керівництва інституту.

Якщо тематичні виставки та книжкові полиці з фахових питань, або які висвітлюють актуальні наукові проблеми сучасності (захист навколишнього середовища, альтернативна енергетика, вплив військових дій на морське середовище та ін.) розраховані більше на здобувачів освіти, то цикл Круглих столів намагався надати майданчик для дискусії з проблемних питань науки та освіти саме для дослідників, науковців та керівництва

інституту. Було підготовлено та проведено два засідання за темами «Розвиток наукових досліджень у вищій школі в контексті євроінтеграції» (2018 р.) та «Підготовка наукових кадрів у контексті європейського освітнього та наукового простору» (2019 р.), планувалося ще одне, але нажаль завадили епідемія COVID та війна.

При підготовці заходів до ювілеїв кафедр, інституту, університету особлива увага приділяється максимальній часовій ретроспективі представлених матеріалів, як наприклад минулорічна ювілейна книжково-ілюстративна експозиція «Відділення. Факультет. Інститут: МННІ НУК – 100 років», яка була одночасно розташована на двох локаціях: у читальному залі Старого корпусу та холі Нового. Матеріали, представлені на виставці, максимально розкрили основні напрямки наукової та навчальної діяльності вчених інституту за всі роки існування, ознайомили з історією створення МННІ та його кафедр, нагадали про видатних особистостей, які зіграли важливу роль у становленні інституту.

Сприяння активізації наукової та особливо винахідницької діяльності, що дуже важливо у час таких важких випробувань, які зараз переживає наша країна, мають на меті щорічні заходи, приурочені до Дня винахідника та раціоналізатора та Дня науки в Україні. Виставки на кшталт «Наука задля розвитку України», «Винахідник і раціоналізатор – не професія, а покликання», «Винахідник – той, хто наближає майбутнє» не тільки знайомлять з історією винахідницької справи в Україні та її видатними представниками, а й окрему увагу приділяють досягненням наукових шкіл інституту та новаторству саме вчених Машинобудівного навчально-наукового інституту.

Одним з основних напрямків популяризації науки є акцент на досягненнях окремого вченого, винахідника, раціоналізатора. Бібліотечні заходи, присвячені Рудольфу Дизелю, Вільгельму Конраду Рентгену, іншим вченим зі світовим ім'ям саме крізь призму особистості вченого демонструють не тільки значимість наукових відкриттів у історії людства, але й ціною яких неймовірних зусиль дається розвиток науки.

Традиція підготовки ювілейних виставок має на меті саме привернення уваги до особистості науковця університету, його наукових, педагогічних, життєвих досягнень. Якщо виставка готується у традиційному форматі основні її риси – максимальне часове охоплення представлених видань, також присутність матеріалів, що можуть максимально розкрити наукові, педагогічні, виробничі досягнення науковця, наприклад, авторські свідоцтва, патенти на винаходи або дипломи переможців конкурсів учнів ювіляра. А якщо це

віртуальна виставка-привітання, то треба буквально у кількох слайдах візуалізувати індивідуальність особистості ювіляра, його досягнення та зв'язок з бібліотекою.

Велику роль у популяризації науки відіграє співпраця з викладачами та кафедрами, як у формуванні фондів, так і у підготовці та проведенні заходів. У цьому контексті я не можу не згадати професора В. М. Горбова – людину, яка сама була активним популяризатором науки. Віктор Михайлович співпрацював з бібліотекою у цьому напрямку, спонукав своїх колег до цього та навчав студентів розуміти роль бібліотеки у їх майбутньому науковому та професійному житті. Талановитий публіцист, він популяризував історію інституту та долі окремих особистостей. Завдяки професору В. М. Горбову фонд відділу має унікальну колекцію сучасних фахових періодичних видань англійською мовою та майже повну колекцію творів іншого популяризатора науки, історії та краєзнавства – професора Ю. С. Крючкова. Бібліотечні заходи за участі Віктора Михайловича завжди проводилися на дуже високому професійному рівні у теплій атмосфері дружнього спілкування

Ім'я професора Горбова вписано у історію університету загалом, та МННІ особливо, свідомо цьому стало відкриття пам'ятної дошки в холі інституту. І тепер, коли вже 3 роки, як професора Горбова немає з нами, відділ продовжує популяризувати його спадщину. З метою вшанування імені професора В. М. Горбова була підготовлена стаття у Вікіпедію.

Основна сучасна тенденція у популяризації науки бібліотеками закладів вищої освіти – це використання інформаційних технологій для поширення та популяризації наукової інформації. Вебсайт бібліотеки та сторінки у соціальних мережах стають ефективними каналами комунікації, де публікується інформація про бібліотечні заходи, новини про наукові події, досягнення науковців і корисні ресурси.

Таким чином можна дійти висновку, що посідаючи провідне місце у процесі забезпечення доступу до наукових знань, будучи важливим центром наукової комунікації, бібліотеки закладів вищої освіти загалом, Наукова бібліотека НУК, зокрема, відіграють важливу роль у популяризації науки як світової, так і тієї, що генерується у Національному університеті кораблебудування.

Список використаної літератури:

1. Натаров, О. О. Популяризація науки в умовах війни: роль наукових бібліотек. Матеріали міжнар. наук. конф. «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек». Київ, 2023. URL: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1863>

2. Популяризація науки. Вікіпедія. URL: <https://surl.li/bxiklt>
3. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <https://surl.lt/mmitss>

References

1. Natarov O. Populyaryzatsya nauky v umovakh viyny: rol' naukovykh bibliotek. Tezy dopovidy. URL: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1863>
2. Populyaryzatsya nauky. Wikipedia. URL: <https://surl.li/bxiklt>
3. Ukrayins'ka bibliotekna entsyklopediya [Ukrainian library encyclopedia]. URL: <https://surl.lt/mmitss>

Simonenko Natalia,
Head of Department
Scientific Library of the Admiral Makarov National
University of Shipbuilding

POPULARIZATION OF SCIENCE THROUGH THE LIBRARY OF A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

Abstract. The article examines the means used by libraries of higher education institutions to popularize science. The focus is on the means and forms of popularization of science that are inherent in service departments, on the example of the work of the user service department of the Scientific Library at the Mechanical Engineering Educational and Scientific Institute Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Keywords: Popularization of science, library of a higher education institution, Mechanical Engineering Educational and Scientific Institute Admiral Makarov National University of Shipbuilding.

УДК 349.6:027.7(477.54) НЮУ_ім._Ярослава_Мудрого

Стеценко Н. С.,
канд. юрид. наук,
Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого,
м. Харків, Україна
n.s.stetsenko@nlu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-2337-7607>

УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА – СКАРБНИЦЯ ЗНАНЬ І ПРОСТІР ЕКОЛОГО-ПРАВОВОГО ПРОСВІТНИЦТВА

Анотація. У статті розглянуто нові практики з еколого-правового просвітництва студентства, що є своєчасним в умовах воєнного стану, руйнувань і знищення природних ресурсів і довкілля. За результатами аналізу тематичного сегмента книжкового фонду бібліотеки підтверджено її значення як скарбниці знань та консолідатора при формуванні й розвитку сучасного простору еколого-правового просвітництва.